

TILNI O‘RGANISHDA BILIMLARNING BAHOLANISHI

Nematova Gulsanam Abdullayevna

Nizomiy nomidagi O‘zMPU

Roman-german tillari kafedrasi

Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya

Tilni amaliy o‘rganish va nazariy bilimlarni baholash jarayoni ta’lim samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Nazariy bilimlar, masalan, grammatika va lug‘at o‘rganish orqali tilni tushunishga yordam beradi, amaliy mashqlar esa olingan bilimlarni real hayotda qo‘llash imkonini beradi. Ushbu maqolada nazariy va amaliy yondashuvlarning ahamiyati va baholash usullari ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: tilni o‘rganish, nazariy bilimlar, amaliy mashqlar, baholash usullari, grammatika, lug‘at boyligi

Tilni o‘rganish jarayoni nazariy bilimlar va amaliy mashqlar uyg‘unligi orqali amalga oshadi. Nazariy bilimlar tilda grammatik qoidalar, lug‘at boyligini kengaytirish va uslubiy tushunchalarni qamrab oladi, amaliy mashqlar esa olingan bilimlarni kundalik hayotda qo‘llashni ta’minlaydi. Ushbu ikki yondashuvning samarali uyg‘unligi tilni o‘zlashtirish jarayonini yanada muvaffaqiyatli va tezroq qiladi. Nazariy o‘rganish tilning qoidalari, tuzilmalari va uslubiy asoslarini o‘z ichiga oladi. Bu jarayon tilni o‘rganishdagi intellektual asoslarni mustahkamlaydi va o‘rganilayotgan tilni chuqurroq anglash imkonini beradi.

Grammatika: Til nazariyasi doirasida grammatika o‘rganish tilning tuzilmasi, jumlar qurilishi, so‘zlarning o‘zaro bog‘lanishi qoidalarini

tushunishga yordam beradi. Grammatika qoidalarini bilish gap tuzishda aniqlik va mantiqiylikni ta'minlaydi.

Lug'at boyligi: Tilni o'rganishda so'z boyligi muhim o'rin tutadi. Nazariy bilimlarda yangi so'zlarni o'rganish va ularning ma'nosi, turli kontekstlarda qo'llanilishi kabi tushunchalar o'zlashtiriladi. Lug'at boyligini kengaytirish o'rganuvchiga tilni yanada boy va aniq ifodalay olish imkonini beradi.

Fonologiya va fonetika: Tilni o'rganishda to'g'ri talaffuzni o'zlashtirish muhim. Fonetika va fonologiya nazariy jihatlari bilan tanishish har bir tovushning talaffuzini va ularning o'zaro aloqasini anglashda yordam beradi. Bu, ayniqsa, yangi tilning talaffuziga xos tovushlarni to'g'ri aytishga imkon yaratadi.

Til uslublari va madaniy tushunchalar: Til o'zini turli uslublar orqali ifodalash imkonini beradi. Masalan, rasmiy va norasmiy uslublarni o'rganish, ma'ruzalar, insholar, muloqot va yozishmalar uchun mos ifoda usullarini tushunish nazariy bilimlarga kiradi. Shuningdek, til o'rganishda shu til sohibi bo'lgan xalqning madaniyati, qadriyatlari, urf-odatlarini bilan tanishish muhimdir. Tilni amaliy o'rganish tilni haqiqiy muloqot jarayonida, kundalik hayotda va real vaziyatlarda qo'llashni anglatadi. Amaliy mashqlar, odatda, tilni o'rganayotgan insonning o'zini erkin ifodalash va tilda muvaffaqiyatli muloqot qilish qobiliyatini oshirishga qaratilgan.

Tinglash: Tilni amaliy o'rganishda tinglash orqali o'zlashtirish muhim o'rin tutadi. Bu o'rganuvchiga ona tilida so'zlashuvchi odamlarning talaffuzini eshitish, tovushlarni anglash va ular qanday talaffuz qilinishini tushunishga yordam beradi. Audio materiallar, podkastlar va til o'rganish ilovalaridan foydalanish samarali hisoblanadi.

Gaplashish va suhbat amaliyoti: Gaplashish amaliyoti o'rganuvchining tilni real hayotda qanday ishlatilishini tushunishi va o'zini ifoda qilish imkoniyatini beradi. Turli mavzular doirasida suhbatlarda ishtirok etish, tilni ona

tilida biladigan odamlar bilan muloqot qilish, xorijiy davlatlarga safar qilish orqali til amaliyoti o'tkazish orqali til qobiliyatlari sezilarli darajada yaxshilanadi.

Yozish va o'qish: Yozish va o'qish amaliyoti o'rganuvchining grammatika va lug'at bilimlarini mustahkamlaydi. Insho yozish, kundalik yuritish, ijtimoiy tarmoqlarda chet tilida yozish amaliyoti til bilimlarini mustahkamlash uchun samarali usuldir. O'qish esa so'z boyligini kengaytirib, to'g'ri iboralarni topishda yordam beradi.

Jamoaviy loyihalar va vaziyatli o'yinlar: Amaliy mashqlar orasida tilni yanada jonliroq o'zlashtirish uchun vaziyatli o'yinlar, rol o'ynash mashqlari va jamoaviy loyihalarda qatnashish katta rol o'ynaydi. Bu mashg'ulotlar o'quvchiga real hayotdagi vaziyatlarda tilni o'rganishga yordam beradi va unga jamoa bilan ishlash ko'nikmasini hosil qiladi. Tilni o'rganishda nazariy bilimlar va amaliy mashqlar samaradorligini baholash o'quvchining rivojlanishini aniqlashda yordam beradi. Quyida baholash usullari keltirilgan:

Nazariy bilimlarni baholash: Nazariy bilimlar odatda testlar, diktantlar, grammatika va lug'at bo'yicha imtihonlar orqali baholanadi. Testlar o'quvchining qoidalar, lug'at va talaffuz bo'yicha tushunchalarini qanday darajada o'zlashtirganligini aniqlaydi.

Amaliy bilimlarni baholash: Amaliy bilimlarni baholash uchun tilni qo'llashda ishtirok etish, suhbatlar, yozma ishlar va og'zaki taqdimotlar orqali o'quvchining til qobiliyatlari baholanadi. O'quvchining o'zini aniq va to'g'ri ifodalash darajasi, talaffuzi, so'z boyligi va jummalarni to'g'ri qurish qobiliyatlari baholash uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Kompleks baholash: Kompleks baholash orqali o'quvchining nazariy va amaliy bilimlari uyg'unligi aniqlanadi. Bunda har ikki yo'nalishdagi natijalar tahlil qilinadi va o'quvchining muvaffaqiyatlari bilan kamchiliklari aniqlanadi.

Kompleks baholashda suhbatlar, loyihalar, yozma va og‘zaki topshiriqlar muhim o‘rin tutadi.

O‘z-o‘zini baholash: O‘z-o‘zini baholash ham til o‘rganuvchi uchun muhimdir. O‘quvchi o‘zining kuchli va zaif tomonlarini aniqlab, qaysi sohada ko‘proq mashq qilish kerakligini bilib oladi. Kundalik yuritish, o‘z yutuqlarini yozib borish o‘z-o‘zini baholash usullari orasida eng samarali hisoblanadi. Tilni o‘rganishda nazariy va amaliy bilimlarning uyg‘unligi muvaffaqiyatli o‘zlashtirishning asosidir. Til nazariyasi grammatika, lug‘at, talaffuz va uslubiy qoidalarni chuqurroq tushunishga yordam bersa, amaliy mashqlar o‘quvchining real vaziyatlarda bu bilimlarni qo‘llashiga imkon beradi. Shu sababli, tilni muvaffaqiyatli o‘rganish uchun nazariy bilimlarni amaliy mashqlar bilan mustahkamlash kerak, bunda har ikki yo‘nalishni samarali baholab borish til o‘zlashtirishdagi yutuqlarni sezilarli darajada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. . O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni organishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatdan yangi bosqishga olib chiqish chora -tadbirlari tog‘risida” 2021 – yil 19 maydagi PQ – 5117 – son qarori.
2. Bachman Lyle F., Palmer Adrian S.. Language Testing in Practice. – Oxford: Oxford University Press, 1996.
3. Brown H. Douglas. Principles of Language Learning and Teaching. – New York: Pearson Education, 2007.
4. Ishmuhamedov R.. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.
5. Jalolov Jamol Jalolovich. Chet til o‘qitish metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2012.

6. Nematova G.A. (2024). Bo'lajak o'qituvchilarning verbal-kasbiy kompetensiyalarini takomillashtirishning ijtimoiy ahamiyati. Pedagogika jurnali №4, 66-69

7. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. Chet tillarni o'qitish bo'yicha davlat ta'lim standarti. – Toshkent, 2021.

8. Rasulov Ravshan. Umumiy tilshunoslik. – Toshkent: Fan, 2007.

1. Baymanov Habibullo Abdullayevich, Avlakulov Avazbek Ismoilovich, Sattorova Sattorova Tojimatovna, Rozikova Feruza Komiljonovna, Mo'minova Maftuna Alijonovna// United Kingdom Annals of the Romanian Society for Cell Biology.// Compliment-concept and discourse features of qualitative lexemes of human nature (on the example of German and Uzbek languages)// "Vol. 25, Issue 4, 2021, Pages. 2598 – 2605 Received 05 March 2021; Accepted 01 April 2021" 2. Sattorova S.T. Из опыта индивидуализации обучения иностранным языкам/ // Молодой ученый. – 2014. – № 1. – С. 571-574. 3. Sattorova S.T \\\ Актуальной филологии научный журнал \\\Чет тил таълим жараёнида индивидуаллаштириш хусусиятлари\\\ 2021 йил № 1 С.50-59 elektronniy jurnal <https://ruslit.jspi.uz/index.php/ruslit/article/view/737> 4.Sattorova S, Yusupaliyeva Sh\\\Илмий - услубий журнал\\\Техник олий ўқув юртлари талабаларининг инглиз тили грамматикасини

индивидуал ўқитиш кўникмаларини шакиллантириш \\\2020 декабр 5. Sattorova Saodat Tojimatovna // Miasto Przyszłości Kielce 2022 // Роль Индивидуального Подхода В Обучении Английского Языка// 2022 Vol 29 P. 110-111 6.Sattorova Saodat Tojimatovna. Chet til ta'limida individual yondashuvning psixologik asoslari \\\ MUTAFAKKIR ilmiy respublika jurnali \\\2024 yil.25.24 33 7.Sattorov Hayrulla Razzoqovich, Baymanov Habibullo

Abdullayevich, Avlakulov Avazbek Ismoilovich, Sattorova Sattorova Tojimatovna, Raximov Fazliddin Rustamovich, Qalandarova Sofiya Toxirovna. Realization of color-expressive quality lexemes in phraseology (on the example of German and Uzbek languages)\\Philosophical Readings.2021.XIII.4.pp. 1849-1858. 1849\\ 8.Yusupova Sanobar Tursunboyevna, Saodat Sattorova Tojimatovna, Shakhnoza Yusupalieva Hakimjanovna, Dilfuza Nishonova Xomidovna, Raximov Fayziddin Rustamovich, Sanobar Yusupova Tursunboyevna. Dual Education In Language Teaching.Journal of Positive School Psychology \\ 2022/10/26.4823-4826

